

Siemenpuu-säätiön Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelma

(22.1.2010)

Latinalaisen Amerikan ohjelman luonne

Siemenpuun Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelma käynnistettiin vuoden 2009 alussa. Se on osa prosessia, jossa säätiö on siirtynyt yksittäisten, lyhytkestoisten hankkeiden rahoittamisesta kohti ohjelmakokonaisuuksia pidempiaikaisine tukitahoineen. Ohjelmälähtöinen työ antaa hajanaisia hankkeita paremmat mahdollisuudet rahoitustoiminnan laadun kehittämiseen, temaattiseen vuoropuheluun sekä hallinnollisen taakan keventämiseen. Kutakin ohjelmaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Kuten yksittäiset hankkeet, myös kaikki ohjelmien puitteissa rahoitettavat hankkeet ovat kehitysmaiden toimijoiden itse toteuttamia.

Latinalaisen Amerikan ohjelman tavoitteena on tarkastella teollisten yksilajisten viljelmien vaikutuksia ja tukea muita kestäviä vaihtoehtoja. Ohjelman kautta rahoitetaan sekä paikallisia hankkeita yksilajisten viljelmien vaikutuspiirissä että alueellisen tason vaikuttamistyötä. Yhteistyökumppaneina ovat Brasilian Amazonian alueella toimiva Aliança dos Povos da Floresta -yhteenliittymä (johon kuuluvat alkuperäiskansojen järjestö COIAB, perinteisten keräilijäyhteisöjen järjestö CNS sekä alueen kansalaisjärjestöjen kattojärjestö GTA), Latinalaisen Amerikan Maan ystävät, Acción por la Biodiversidad sekä Movimiento Mundial por los Bosques Tropicales.

Ohjelman kautta voidaan tukea seuraavanlaisia hankkeita:

- paikallisyhteisöistä nousseet aloitteet,
- paikallisyhteisöjen vahvistaminen,
- metsävarojen paikallinen hallinta ja kestävä käyttö,
- paikallisyhteisöjen suojelualueiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen liittyvät aloitteet,
- alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen vaikuttamistyö teollisiin plantaaseihin liittyen (tiedotus, kampanjointi yms.),
- pienviljelyn edistäminen vaihtoehtona suurplantaaseille,
- alueelliset ympäristötoimijoiden verkostot ja niiden vahvistaminen,
- teemaan liittyvän järjestökapasiteetin vahvistaminen.

Latinalainen Amerikka on tulonjaoltaan maailman epätasa-arvoisin maanosa. Siihen kytkeytynyt suurmaanomistus on edesauttanut laajojen yksilajisten viljelmien perustamista moniin alueen maihin. Toisaalta maanosasta löytyy monia biodiversiteetiltään hyvin rikkaita alueita sekä elinvoimaisia pienviljelykulttuureja.

Alueen kansalaistoimijat pitävät laajoja yksilajisia viljelmiä ongelmallisina, sillä ne saattavat heidän mukaansa köyhdyttää luontaisten metsien ja maatalouden biodiversiteettiä, heikentää paikallisyhteisöjen maa- ja metsäoikeuksia, toimeentuloa ja kulttuuriperinteitä sekä vaarantaa ruokaturvan. Paikallisyhteisöillä on kokemuksia tilanteista joissa geenimuunnellun soijan ja puuviljelmien tieltä tiedetään kaadetun alkuperäismetsiä, alkuperäisväestöä on karkotettu väkivalloin mailtaan öljypalmuviljelmien perustamiseksi, eukalyptusviljelmät ovat kuivattaneet vesivarantoja jolloin maanviljely ja eläminen maaseudulla ovat käymässä mahdottomiksi, muuntogeenisen soijan ja puiden viljelyssä käytettävät torjunta-aineet ovat aiheuttaneet terveysongelmia, torjunta-aineet ja puuviljelmien tulipalot tehneet mehiläistarhauksen mahdottomaksi ja muuntogeeniset lajikkeet ovat saastuttaneet perinteisiä viljelylajikkeita. Tämän vuoksi ympäristöaktivit ja yhteisöt haluavat kehittää ja vaalia kestävämpiä vaihtoehtoja.

Yhteistyöohjelmassa mukana olevilla järjestöverkostoilla on keskenään myös ristiriitaisia ympäristöpoliittisia näkemyksiä suhteessa esimerkiksi REDD-mekanismiin (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation) ja FSC-sertifiointijärjestelmään (Forest Stewardship Council). Yhdet pitävät REDD-mekanismiin mahdollistamia ympäristöpalvelutuloja pelastuksena keräilijäyhteisöille ja sademetsien monimuotoisuudelle, toiset näkevät mekanismin lupalappuna rikkaan pohjoisen kasvihuonekaasupäästöjen jatkumiselle. Yhdet katsovat FSC:n edesauttavan ympäristöllisesti kestävästä metsätaloustuotteiden tuotantoon, toiset näyttävät kauhukuvia sertifioiduista eukalyptuserämaista. Siemenpuu ei ole sitoutunut mihinkään yksittäiseen kantaan, vaan pitää tärkeänä tukemiensa tahojen asiantuntemusta parhaista ratkaisuista kussakin kontekstissa.

On kuitenkin tiettyjä ympäristö- ja sosiaalisia tavoitteita, joihin kaikki Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelman yhteistyökumppanit tähtäävät ja joita Siemenpuu haluaa tukea. Näitä ovat: alkuperäismetsien ja maatalouden biodiversiteetin säilyttäminen, kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja avoimen yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistaminen, alkuperäiskansojen, perinteisten yhteisöjen ja pienviljelijöiden maa- ja metsätalouden takaaminen sekä kulttuurisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja ruokaturvan varmistaminen. Tavoitteita edistävät mm. monilajinen pienviljely ja peltometsäviljely, luomuviljely, maatiaislajikkeiden vaaliminen, yhteisöjen maanomistuksen ja maankäyttösuunnitelmien laatimisen tukeminen, tiedon välittäminen paikallisen ja globaalin tason välillä, kansalaistoimijoiden institutionaalisen kapasiteetin vahvistaminen sekä innovatiivisten ratkaisujen tukeminen. Metsien biodiversiteetin suojeleminen sekä kestävä, monimuotoinen maatalous edesauttavat myös vesiturvallisuutta.

Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelman ja sitä valmistelleen hakukierroksen puitteissa Siemenpuu on tehnyt tukipäätöksiä seuraavanlaisista hankkeista (suluissa hankekoodi ja toteuttaja). Hankkeiden tukisummat ovat 15 000 – 39 000 € ja kesto 1-2 vuotta. Jatkotukea hankkeille voidaan myöntää uuden hakemuksen perusteella.

- tapaustutkimuksia ja koulutusta agropolttoaineviljelyn vaikutuksista pienviljelijöiden ja alkuperäiskansojen ruokasuvereniteettiin Meksikossa (08129LAT Centro de Estudios para el Cambio en el Campo Mexicano, CECCAM),
- perulaisen alkuperäiskansayhteisön monilajisia viljelykokeita, joissa jatrojaa ja risiiniöljykasvia viljellään rahakasveina agropolttoainetuotantoon yhdessä ruokakasvien kanssa. Tavoitteena on yhteisön nuorison toimeentulokeinojen monipuolistaminen ja paikallisympäristön suojeleminen (08063LAT Centro de Promoción y Desarrollo Rural Amazónico, CEPODRA),
- monivaiheisen peltometsäviljelyn tukeminen luomukaakao rahakasvina. Hankkeen avulla ennallistetaan hurrikaani Felixin tuhoamia alueita Nicaraguan Atlantin rannikolla, parannetaan valmiutta selvittää lisääntyvistä hurrikaaneista (ilmastonmuutokseen sopeutuminen) ja suojelemaan alueen alkuperäismetsiä (08065LAT Cooperativa Multisectorial de Cacaoteros Orgánicos de Rosita, COMUCOR),
- perusruokakasvien maatiaislajikkeiden siementen varastoinnin ja saatavuuden kehittäminen pienviljelijäverkoston voimin Nicaraguassa (08066LAT Programa de Campesino a Campesino - Unión Nacional de Agricultores y Ganaderos PCaC-UNAG),
- alueellisen, soija- ja puuviljelmiin kriittisesti suhtautuvan verkoston vahvistaminen Uruguay-joen suistossa Argentiinasta käsin. Lähtökohtana alkuperäismetsien ja paikallisyhteisöjen oikeuksien suojeleminen sekä viljelmien aiheuttaman kansojen välisen konfliktin liennyttäminen (08108LAT Amigos de la Tierra – Argentina, ATA),
- puu- ja öljypalmuviljelmien seurauksista kärsivien pienviljelijä-, alkuperäiskansa- ja afrokolumbialaisyhteisöjen vahvistaminen. Tuki yhteisöjen maa- ja sosiaalisille oikeuksille, jotta metsä- ja vesivarat säilyisivät ja yhteisöjen toimeentulo turvattaisiin (08138LAT Centro Nacional Salud Ambiente y Trabajo Agua Viva – Friends of the Earth Colombia, CENSAT AGUA VIVA),
- selvitys ja dialogi liittyen Nicaraguan kansalliseen, agropolttoaineisiin nojaavaan energiasuunnitelmaan - suunnitelman vaikutukset ympäristölle ja köyhimpien väestöosien ruokaturvalle (08076LAT Asociación Nacional de Cluster y Redes para el Desarrollo, ASONACLURD),
- ympäristönsuojeleminen edistämällä luomutuotantoa ja tuomalla ilmi yksilajisten ja geenimuunneltujen viljelmien sekä kemiallisten torjunta-aineiden haittoja Uruguayssa (08200LAT Asociación Civil Red de Acción en Plaguicidas y sus Alternativas para América Latina, RAP-AL Uruguay, 4-vuotisesta tuesta järjestölle teetettiin arviointi vuonna 2009),
- kansalaisten verkostoitumisen vahvistaminen suhteessa yksilajisten puuviljelmien ympäristö- ja sosiaalisiin vaikutuksiin Uruguayssa ja Latinalaisessa Amerikassa sekä alkuperäismetsien suojeleminen Uruguayssa (09029LAT Movimiento Mundial por los Bosques Tropicales, WRM),
- maatalouden biodiversiteettiin liittyvän tiedotuksen, koulutuksen ja kansalaisten verkostoitumisen edistäminen Latinalaisessa Amerikassa. Pienviljelijä- ja alkuperäiskansayhteisöjen ympäristöllisesti kestävä elämäntavan tukeminen (09034LAT & 09035LAT Acción por la Biodiversidad, AcBio),
- plantaasi- ja agribisneskriittisen kansalaisyhteiskunnan verkostoituminen Latinalaisessa Amerikassa. Viljelmien tieltä pakko siirrettyjen äänen saaminen kuuluvaksi, biologista ja kulttuurista

monimuotoisuutta vaalivien pienviljelijä- ja alkuperäiskansayhteisöjen tukeminen (09037LAT Redes Amigos de la Tierra Uruguay /ATALC),

- Brasilian Amazonian kansalaisyhteiskunnan (alkuperäiskansat, perinteiset keräilijäyhteisöt, ympäristötoimijat) ja sen sisäisen dialogin tukeminen, jotta se vahvistuisi neuvotteluosapuolena Amazoniaa koskevasta ympäristö- ja yhteiskuntapolitiikasta päätettäessä. Alueen ainutlaatuisien metsien biodiversiteetti voidaan säilyttää alkuperäiskansojen ja keräilijäyhteisöjen maa- ja maankäyttöoikeuksien kautta. Yhteisöjen tuottamien ympäristöpalvelujen kompensointijärjestelmän edistämällä yhteisöt haluavat taata mahdollisuuden jatkaa keräilijäviljelyyn perustuvaa, metsien kannalta kestävästä elämäntapaa (09036LAT Grupo de Trabalho Amazônico GTA, 09043LAT Coordenação das Organizações Indígenas da Amazônia Brasileira COIAB, 09038LAT Conselho Nacional das Populações Extrativistas CNS).

Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelman yhteensopivuus valtion kehityspoliittisten linjausten kanssa

Siemenpuu-säätiön Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelmassa toteutetaan valtioneuvoston kehityspoliittisen ohjelman (2007) ydinperiaatteita. Kaikki sen puitteissa tuetut hankkeet pyrkivät edistämään oikeudenmukaista ja luonnontaloudellisesti kestävästä kehitystä. Suojelemalla alkuperäismetsien monimuotoisuutta, vaalimalla maatalouden biodiversiteettiä ja tunnustamalla alkuperäiskansojen sekä pienviljelijöiden oikeudet kulttuurisesti kestäviin ja ihmisarvoisiin toimentulotapoihin taataan tulevien sukupolvien mahdollisuus tyydyttää omat tarpeensa turvatulla, uusiutuviin luonnonvaroihin nojaavalla perustalla. Samalla pyritään valtioneuvoston ohjelman periaatteiden mukaisesti poistamaan köyhyyttä, muuttamaan kestävämpiä tuotanto- ja kulutustapoja sekä vahvistamaan demokratia- ja oikeusvaltiokehitystä tukemalla kansalaisyhteiskuntien vahvistumista.

Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelma kytkeytyy ulkoministeriön kehityspoliittiseen ympäristölinjaukseen erityisesti metsien ja maatalouden perspektiivistä, mutta ymmärtäen ilmasto-, energia-, vesi- ja ympäristönsuojelukysymykset erottamattomaksi osaksi teemakokonaisuutta. Ohjelma pyrkii osana linjauksessa mainittujen erityissäätiöiden (Abilis, KIOS, Siemenpuu) toimintaa varmistamaan tuen kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnan omille ympäristöhankkeille.

Kehityspoliittisen metsälinjauksen tavoitteen mukaisesti yhteistyöohjelman kautta pyritään vahvistamaan kestävästä metsätalouden edellytyksiä ja siten oikeudenmukaista taloudellista kasvua, köyhyyden vähentämistä sekä ympäristöuhkien torjuntaa. Siemenpuun tuki keskittyy erityisesti metsäsektorin osallistavan ja hyvän hallinnon tukemiseen paikallisen kansalaisyhteiskunnan kautta, maanhallinta- ja käyttöoikeuksiin, metsistä saatavien hyötyjen oikeudenmukaiseen jakautumiseen, vähemmistöjen oikeuksiin, metsien monimuotoisuuden suojeluun, ilmastonmuutoksen torjumiseen ja siihen sopeutumiseen. Siemenpuu ja kaksi sen perustajajärjestöä on mainittu metsälinjauksen liitteen 1 yhteistyön muodoissa, joten pidämme erityisen tärkeänä linjauksen tavoitteiden eteen työskentelemistä.

Kansalaisjärjestöillä on oma roolinsa myös kehitysmaiden kaupan tukemisessa. Siemenpuun Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelma toteuttaa Suomen kauppaa tukevan kehitysyhteistyön toimintasuunnitelman (2008-2011) periaatteita erityisesti vahvistamalla pienviljelijöiden ja keräilijäyhteisöjen kapasiteettia tuottaa korkealaatuisia luomutuotteita vastaamaan niiden kasvavaan kysyntään. Köyhyyttä vähentävää, luonnontaloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestävästä kehitystä pyritään edistämään mm. tukemalla keräilijöiden vaatimuksia tuotteillaan asetettavista vähimmäishinnoista, edistämällä satoisampia luonnonmukaisen viljelyn menetelmiä, turvaamalla mehiläistarhauksen ehtoja sekä kehittämällä agropoltoaineviljelyä alkuperäiskansayhteisöjen ehdoilla. Siemenpuun tukitoiminta kohdistuu siten toimintasuunnitelman keskeisiin teemoihin (ympäristö ja ilmastonmuutos) ja pääsektoreihin (maatalous, metsä, energia) sekä tukee ihmisarvoista työtä. Koko säätiön ja Latinalaisen Amerikan ohjelman puitteissa pyritään myös luomaan edellytyksiä kehittää suomalaisten yritysten yhteiskuntavastuuta ja dialogia etelän kansalaisyhteiskuntien kanssa. Näin myös lisätään Suomen kauppapoliittisessa ohjelmassa tervetulleeksi toivotettua aktiivista kansalaiskeskustelua kauppapoliitiikasta. Lähtökohtana on kehitysmaiden ja niiden kansalaisyhteiskuntien omistajuus niitä koskevissa asioissa.

Kansainvälisistä sitoumuksista Latinalaisen Amerikan yhteistyöohjelma tukee ainakin luonnon monimuotoisuuteen (UNCBD), ilmastonmuutokseen (UNFCCC), pysyviin orgaanisiin yhdisteisiin (POPs), aavikoitumiseen (UNCCD), YK:n metsäfoorumiin (UNFF), vuosituhattavoitteisiin (tavoitteet 1 ja 7) ja alkuperäiskansojen oikeuksiin (ILO:n yleissopimus 169) liittyviä päämääriä.

Suomalaista lisäarvoa tuodaan rakentamalla yhteyksiä ja vuoropuhelua suomalaisen ja Etelän ympäristöliikkeiden välillä. Vuoropuhelussa hyödynnetään suomalaisen yhteiskunnan demokratiakäsitystä ja kansalaisyhteiskunnan kokemuksia. Suomalaisen yhteiskunnan vahvuuksia ovat avoimuuden ja tasa-arvon periaatteet sekä kyky yhteistyöhön erilaisista näkemyksistä huolimatta.